

Шевченко Уляна Юріївна,

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти факультету географії, історії та туризму ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка С. Дем'янчука», м. Рівне

Левицький Віталій Орестович,

доктор історичних наук, доцент, завідувач кафедри історії, теорії держави і права та філософії ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука», м. Рівне

НАЦІОНАЛЬНО-ВИЗВОЛЬНА ВІЙНА 1648–1676 РОКІВ ЯК РЕВОЛЮЦІЙНИЙ ФЕНОМЕН

Національно-визвольна війна 1648–1676 рр. (Національна революція) – складний політичний процес раннього Нового часу, що поєднував боротьбу за національне визволення, масовий соціальний протест, збройне громадянське протистояння та докорінні зміни всіх сфер життя суспільства.

Історичні події середини XVII століття мають величезну кількість назв – від «козацького повстання» до «національної революції», проте більшість термінів не охоплюють їхньої глибинної суті. Паралельно з цими подіями тогочасна українська еліта, яка мала очолити народ в умовах польсько-литовського панування, переживала кризу ідентичності. За свідченнями Гійома де Боплана, вища верства суспільства соромилася свого походження, масово переходила в католицтво та інтегрувалася до польської шляхти [4, с. 23-24].

Універсали Богдана Хмельницького закликали народ до повстання проти польської влади задля повернення козацьких вольностей. На заклик відгукнулися селяни, міщани та реєстрові козаки, сформувавши масове військо. Кримський хан Іслам-Гірей надав військову допомогу у вигляді загону Тугай-бея, проте водночас переслідував власні інтереси, перешкоджаючи створенню самостійної Української держави. Таке стратегічне об'єднання різних верств

суспільства та зовнішня підтримка стали основою для початку збройної боротьби [2, с. 18-20].

Боротьба за козацькі імунітети переросла в селянську війну, яка охопила більшу частину України та стала важливим чинником національної революції. Хмельницький застосовував тактику несподіваного наступу, тоді як козацька старшина зміцнила позиції через збагачення й закріплення прав на землю [1, с. 28-29].

Б. Хмельницький відмовився від оборонної тактики, застосовуючи несподівані наступи, партизанські методи та психологічний тиск, виявляючи мужність і холонокровність. Своїми перемогами він заслужено став в один ряд із відомими полководцями XVII століття, однак здобутки народу так і не були закріплені законодавчо [3, с. 47-49].

Завоювання не закріпили законодавчо: уряд керувався середньовічними уявленнями, надаючи козацтву пільги замість повалення польського панування. Козацтво фактично зайняло місце шляхти, що створило передумови для реставрації станового ладу на національній основі [5, с. 349-350].

Попри численні жертви та руйнування, визвольна війна призвела до створення національної держави на Лівобережжі та формування нової політичної еліти, що захищала державні інтереси. Ці змагання дали потужний імпульс розвитку національної самосвідомості та залишили наступним поколінням ідею боротьби за незалежність як головний заповіт [6, с. 57-58].

Українська національна революція була невід'ємною частиною європейського руху раннього Нового часу та за своєю складністю й тривалістю найбільш споріднена з Нідерландською революцією. Попри суперечливість боротьби та відсутність єдності серед еліти, цей процес призвів до відновлення державного життя та формування української державницької ідеї. Значення революції полягало у стрімкому розвитку національної свідомості, становленні нової соціально-економічної моделі та збагаченні традицій визвольної боротьби.

Література

1. Гвоздик-Пріцак Л. Економічна і політична візія Богдана Хмельницького та її реалізація в державі Військо Запорозьке: монографія. НАН України; Ін-т укр. археографії та джерелознавства ім. М.Грушевського. Київ: Обереги, 1999. 215 с.
2. Замлинский В. Богдан Хмельницький: біографія окремої особи. Київ, 1999. 334 с.
3. Качмарчик Я. Гетьман Богдан Хмельницький: науково-популярна література. Пер. з пол. І. Сварника; Південно-східний науковий інститут у Перемишлі. Перемишль; Львів, 1996. 326 с.
4. Крип'якевич І. Богдан Хмельницький: історична література. 2-е вид., випр. і допов. Львів: Світ, 1990. 405 с.
5. Лановик Б. Історія України: Навчальний посібник. 3-е вид., виправлене і доп. Київ: Знання-Прес, 2006. 598 с.
6. Пасічник М. Історія України. Державницькі процеси, розвиток культури та політичні перспективи: Навчальний посібник. 2-ге вид., стереотипне. Київ: Знання, 2006. 735 с.